

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

WATJES EN RATJES

Een longitudinaal onderzoek naar het verband tussen
maatschappelijke kwetsbaarheid en jeugdcriminaliteit

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van het doctoraat in de
Rechtsgeleerdheid
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus Dr. S.K. Kuipers
in het openbaar te verdedigen op
donderdag 10 december 1992
des namiddags te 2.45 uur precies

door

Hendrikus Bernard Ferwerda
geboren op 23 november 1960
te Hoogeveen

Wolters-Noordhoff B.V.
Groningen

Inhoudsopgave

1	INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	13
---	-------------------------------	----

DEEL 1: ACHTERGRONDEN EN METHODE VAN ONDERZOEK

2	THEORETISCHE ACHTERGRONDEN	17
2.1	Visie op het ontstaan van crimineel gedrag	17
2.1.1	Maatschappelijke kwetsbaarheid als bron voor drijfveren	18
2.1.2	Beheersingsfactoren	24
3	JEUGDCRIMINALITEIT ONDER DE LOEP	33
3.1	Ontwikkeling in de geregistreerde jeugdcriminaliteit	34
3.2	Resultaten uit een self-report onderzoek	42
3.3	De twee gezichten van jeugdcriminaliteit	44
3.3.1	Criminaliteit als kickgedrag	45
3.3.2	Criminaliteit als betekenisvol voor de positie en identiteit van de dader	47
3.4	Criminele carrières en carrière-criminelen	48

4	METHODE VAN ONDERZOEK	51
4.1	Totstandkoming van de onderzoeksgroep	51
4.1.1	Geschiedenis	51
4.1.2	Locatie van het onderzoek en selectie van respondenten	52
	<i>Gemeenten</i>	52
	<i>Scholen</i>	53
	<i>Basissteekproef en selectie van het panel</i>	54
	<i>Selectie van de groep maatschappelijk kwetsbaren</i>	56
4.2	Longitudinale onderzoeksopzet	58
4.3	Onderzoeksinstrument en analyse	59
4.3.1	Interviews en interviewsituatie	60
	<i>Gestandaardiseerde interview</i>	60
	<i>Diepte-interview</i>	63
	<i>Interviewsituatie</i>	63
4.3.2	Analyse van de interviews	64
	<i>Analyse gestandaardiseerde interviews</i>	64
	<i>Analyse van de diepte-interviews</i>	65
4.4	Typologie van jongeren	65
4.5	Analyse van achtergronden van (ernstig) criminele carrières	66

DEEL 2: RESULTATEN

5	DE RESPONS	71
6	AARD, OMVANG EN VERLOOP VAN DE CRIMINALITEIT	75
6.1	Delictsplegers en aantal delicten per pleger	75
6.2	Afzonderlijke delicten en delictscategorieën	77
6.2.1	Vermogensdelicten	78
6.2.2	Vandalisme	82
6.2.3	Gewelddelicten tegen personen	84
6.2.4	Overige delicten	85
6.2.5	Delictscategorieën	86

7	MAATSCHAPPELIJK KWETSBAAR JONGENS EN HUN LEEFTIJDGENOTEN	89
7.1	Gezinsachtergrond	91
7.2	School	92
7.3	Vrienden en vrije-tijdsbesteding	94
7.4	Houdingen en perspectieven	95
7.5	Persoonlijkheid	96
7.6	Delinquent gedrag	96
8	DELINQUENTEN EN CONFORMISTEN ONDER DE KWETSBAAREN	101
8.1	Typologie — cijfers en ontwikkelingen	102
8.2	Typen vergeleken	103
8.2.1	Gezinsachtergrond	104
8.2.2	School	106
8.2.3	Vrije-tijdsbesteding en subculturele achtergrond	112
8.2.4	Houdingen en perspectieven	117
8.2.5	Persoonlijkheid	118
9	VERLOOP EN ACHTERGRONDEN VAN (CRIMINELE) CARRIÈREPATRONEN	121
9.1	(Criminele) carrièrepatronen	122
9.1.1	Conformistische carrièrepatronen	125
9.1.2	Kruimelcriminele carrièrepatronen	129
9.1.3	Ernstig criminele carrièrepatronen	136
9.2	Achtergronden van ernstig criminele carrièrepatronen	142
9.2.1	Conventionele omgeving	143
9.2.2	Conventionele houdingen of overtuigingen	152
9.2.3	Interventies door politie en justitie	158
9.2.4	Rationele verliesposten	161
9.2.5	Relationele verliesposten	163
9.2.6	Criminaliteitsbevorderende factoren op een rij: het stereotiep	168
9.3	Carrière-criminelen	172

DEEL 3: CONCLUSIES, NABESCHOUWING EN SAMENVATTING

10 CONCLUSIES EN NABESCHOUWING	179
10.1 Methode van onderzoek	180
10.2 Werking van het prognostisch instrument	183
10.3 Criminaliteit in beweging	186
10.4 Maatschappelijk kwetsbaren: een homogene groep?	192
10.5 Over het verloop en de aard van (criminele) carrièrepatronen	197
10.6 Ernstig criminele carrières en carrière-criminelen: de achtergronden	200
10.7 Jeugdcriminaliteit en beleid	211
10.8 Evaluatie van de opbrengst van het onderzoek	215
11 SAMENVATTING	223
SUMMARY	231
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	237
BIJLAGEN	257
PERSONENREGISTER	295
ZAKENREGISTER	299